Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

ÇOCUKLUKTAN YETİŞKİNLİĞE BABA KAVRAMI

Emine DURMUŞ
Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, emine.durmus(@)inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7102-5833

Ezgi SUMBAS
Arş. Grv. Dr., İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, ezgi.sumbas(@)inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5450-6400

Rüstem Göktürk HAYLI
Arş. Grv., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, rghayli(@)firat.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3160-6534

Ramazan ÇOK
Uzman PD, Çukurova Üniversitesi PDR Doktora öğrencisi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, ramazancokpdr44@gmail.com, ORCID: 0000-0002-7520-0301

Durmuş, Emine; Ezgi Sumbas; Rüstem Göktürk Haylı; Ramazan Çok.“Çocukluktan Yetişkinliğe Baba Kavramı”. ulakbilge, 57 (2021 Şubat): s. 174–191. doi: 10.7816/ulakbilge-09-57-02

ÖZ

Aile ve çocuk ebeveyn ilişkisi içinde önemli bir rolü olan “baba” kavramı tarihsel dönemler içerisinde birçok bilim alanına konu olmuştur. Araştırmanın amacı farklı gelişim dönemlerinde “baba” kavramanına ilişkin algıları ortaya koymaktır. Bu amaçla, baba kavramının yaş dönemlerine göre ne ifade ettiği prototip analizi yöntemi ile belirlenmiştir. Araştırma nitel desende yürütülmüştür. Araştırmaya ilkokul (40), ortaokul (40), lise (40), üniversite (40), genç yetişkinlik (40), orta yaş (40) olmak üzere 240 katılımcı dâhil edilmiştir. Katılımcılara üzerinde bir kavramı ifade etmenin örnekle somutlaştırıldığı ve baba kavramının ne anlam ifade ettiğinin sorulduğu bir forma kavramın kendileri için ne anlam ifade ettiği sorulmuştur. Elde edilen verilerin analizi için “Prototip Analiz Yöntemi” kullanılmıştır. Baba ile ilgili tanımlamalar frekanslar şeklinde cinsiyete ve gelişim dönemlerine göre sınıflandırılarak ve yüzdelikleri hesaplanarak en çok tekrarlanandan en az tekrarlanana doğru sıralanmış ve tablo halinde sunulmuştur. İlkokul döneminde baba daha çok, *sevgi, maddi ihtiyaçları karşılayan, şefkat, kızgınlık, saygı kaynağı* gibi kavramlarla tanımlanırken; ortaokul dönemindeki katılımcılar *evin direği, sevgi, mutluluk, para, fedakâr,* şeklinde tanımlamışlardır. Lise dönemindeki katılımcılar babayı *evi geçindiren, koruyucu, evin direği, sevgi, destek;* üniversite dönemindeki katılıcımlar babayı *koruyucu, dayanak, mutluluk kaynağı, güven, fedakârlık*, şeklinde tanımlamışlardır. Genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılar babayı daha çok; *güven, koruyucu, otorite, fedakâr, yol gösterici,* şeklinde tanımlarken; orta yaş dönemindeki katılımcılar ise babayı daha çok; *destek olan, aile reisi, koruyan, sevgi, otorite,* şeklinde ifadeler kullanarak tanımlamışlardır. Özetle ilkokul döneminde baba en çok sevgi unsuru, ortaokul döneminde evin diğeri, lise döneminde evi geçindiren kişi, üniversite döneminde koruyucu, genç yetişkinlik döneminde güven veren ve son orta yaş döneminde destek olan kişi olarak algılanmaktadır. Bu sonuç göstermektedir ki babaya dair algı ve atıflar yaşa göre ve zamanla farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Baba, gelişim dönemleri, aile, prototip analiz

Makale Bilgisi:
Geliş: 12 Aralık 2020 *Düzeltme: 14 Ocak 2021* *Kabul: 21 Ocak 2021*

"Katkılarından dolayı Psikolojik Danışman Dilber OĞUR - Sümeyya KAYA ve Halil KARATEPE' teşekkür ederiz."

© 2021 ulakbilge. Bu makale Creative Commons Attribution (CC BY-NC-ND) 4.0 lisansı ile yayımlanmaktadır.

Giriş

Doğumla birlikte, kendisine bütünüyle yabancı bir ortama gelen bebek yaşamını sürdürebilmek için yeterli donanımdan yoksundur (Güngörmüş, 1997). Çocuğun ilk toplumsal çevresini oluşturan ailenin etkisi çocuk dünyaya merhaba dediği andan itibaren başlamaktadır. Çocuklar, hem biyolojik hem de sosyal açıdan anne ve babalarına bağımlı bir şekilde hayatlarına başlarlar, ilk duygusal ve fiziksel bağın kurulduğu kişiler çocukların yine anne ve babalarıdır (Yalçınöz, 2011:1). Aile çocuğun beslenme, korunma ve diğer fiziksel gereksinimlerini karşılayan bir sistemdir (Yavuzer, 1993). Gelişim bir süreç ve bu süreci çocuklarıyla birlikte yaşatan, çocuğun gelişiminde rol oynayan ebeveynler çeşitli görevler üstlenmektedir. Araştırmalar da, babaların da en az anneler kadar çocuklarının ihtiyaçlarına cevap verdikleri, onların gelişim dinamiklerine katkıda bulunacak yeterliliklere sahip olabileceği vurgulanmıştır (Çağdaş, 2002; Yavuzer, 1993). Aile bakış açısından baktığımızda babanın genellikle anne ve çocukları için güven kaynağı olduğu belirtilmektedir. Çocuklar babayı güçlü, saygı uyandıran kişi olarak algılamakta ve babanın çocuğuna karşı olan davranışlarının niteliği çocuğun gelişim alanlarını etkilemektedir (Yavuzer, 1993).

Bireyin kişilik yapısında, dünya görüşünde ve tutumlarında kendine özgü özellikler ömür boyu devam eder ancak aynı birey doğumundan ölümüne kadar değişik gelişim aşamalarından geçer (Cüceloğlu, 1992: 367). Gelişim aşamalarında birçok yapı ile birlikte kişinin aileye bakış açısı da değişebilir. Aile unsurlarını algılayış tarzları da değişkenlik gösterir (Santrock, 2014). Aile kavramı dünyadaki insanlar için birçok anlama gelmektedir. Aile etkili, değer görülen, paylaşımın olduğu, destek bulunan bir çevre olarak tanımlanabildiği gibi olumsuz olarak cezanın olduğu, toleransın çok az görüldüğü, mesafenin ve yalnızlığın olduğu ortam olarak da tanımlanabilir (Yalçınöz, 2011: 1).

Aile, kültüre göre değişkenlik gösteren bir olgudur (Özbek, 2014). Türk aile yapısı, temellerini çok eski zamandan almaktadır. Osmanlı döneminde üç kuşağın birlikte yaşadığı geniş aileler, en yaşlı birey olan babanın otoritesi altında birlikte yaşamaktaydı (Yalçınöz, 2011: 5). Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile aile yapılarında toplumsal değişimler yaşanmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde ailesel yapı birçok kültürel geçişin olduğu yapılardan oluşmaktaydı (Duben, 2002). Bu ailelere mensup aile üyeleri de birbirlerine psikolojik, sosyal ve ekonomik olarak bağlı oldukları, bireylerin birbirleri ve aile ile etkileşimlerini toplumsal cinsiyet rollerinin belirlediği bilinmektedir (Baltaş, 1997). Baba ailenin lideridir, eş ve çocuklarından sadakat ve itaat beklemektedir (Kıray, 1976). Bunun karşılığında babanın görevi de evin geçimini sağlamaktır (Altın, 2014:6). Yani ataerkil toplumlarda babalık, otorite, sorgulamaksızın kabul ve saygı, aileyi koruma ve geçimi sağlama ile ilişkilendirilmiştir (Altın, 2014). Baba mesafeli, (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth ve Lamb, 2000: 127) evin ekmeğini kazanan kişi (Doucet, 2004: 296; Morman ve Floyd, 2006: 114; Ünlü, 2010: 2; Maurer ve Pleck, 2006: 102) olarak algılanmaktadır. Çocuklar gelişimin ilk aşamalarında birincil bakıcı olan anne ile daha çok ilişki içindeyken, baba başlangıçta sadece kenardadır, daha sonrası içindir (Langeveld, 1944: 5). Anne bakım ve besleme için varken, baba aslında çocuğu korumak için vardır. Güvenin sembolüdür (Langeveld, 1944: 9).

Sosyal bilimciler, babalık kavramının tarihinin çok eskilere dayandığını savunmaktadır. İlk zamanlarda erkek ebeveynler için doğada herhangi bir rol tanımlanmamıştı. Tarım devriminden sonra yaklaşık 6 bin yıl önceki gelişmeler sonucunda ise babalık rolünde değişmeler olmuştur. Bu durum o kadar çok üstünlük haline getirilmiştir ki hatta erkek ebeveynlerin kadınlara ihtiyaç duymadan çocuk sahibi olabileceklerine erkeklere tanrı kral görevi yüklendiği zamanlar da olmuştur (Kramaer, 1991: 1). Çocuğun dünyaya gelmesinde biyolojik görev tek başına yeterli gözükmemektedir. Annelik-babalık çok eski tartışmalara dayanan kavramlar olsalar da çocuk gelişiminde ortak sorumluluk, temel ihtiyaçların karşılanmasında iş birliği, özellikle ilk dönemlerde güvenin oluşabilmesi için çocuğa verilecek olan fiziksel, duygusal ve sosyal destekler önemlidir (Altın, 2014: 1). Çocukla daha yoğun ilişki kuran, bakımında ve eğitiminde yükün ağırını çeken anne üzerine çok yazılıp çok konuşulmuştur. Bir yandan annelerin önemi vurgulanmış, öte yandan da eleştirilerin çoğu onlara yöneltilmiştir (Yörükoğlu, 2002: 215-216). Erkekler daha ağırlıkta ya otorite, güç, iktidar gibi bağlamlarda ele alınmış ya da kadınlarla karşılaştırma söz konusu olduğunda gündeme gelmiştir. Bu kavram ve kıyaslamaların ötesinde erkeklik ve babalık kavramları birçok boyutu içermektedir (Zeybekoğlu, 2013: 299).

Baba figürü 18-19. yüzyılın başlarında ahlaki öğretim yapma rolü olarak algılanırken, 19. yy'den itibaren baba ekmeği kazanan aileye bakan kişi olarak algılanmıştır (Pleck, 1998: s.351-354). Kültürel yapının da etkileriyle mükemmel anne figürü "birinci dereceden bakıcı"yı ideal baba çerçevesi ise uzaklığı ve otoriteyi temsil

etmektedir (Sefer, 2006: 34). Evrensel ve tek boyutlu bir baba tanımlaması yapılamamaktadır (Recepov, 2000: 29). Bunun yerine, kültürel ve ailesel faktörlere göre kimi çocuklar; babayı bakım sağlayıcı, koruyucu, öğretmen, aile reisi, ahlak ve terbiye öğreticisi şeklinde tanımlamaktadır (Lamb ve Tamis Lemonde, 2004). Özellikle çocuğun baba figürünü model alması ve küçük yaştan itibaren onunla özdeşleşmesi ilerideki kimliğini oluşturması açısından önem taşır (Şahin, 2012: s.127). Baba bireyin hayatında önemli bir figürdür. Toplumdaki sosyal değişiklikler, ebeveyn-çocuk ilişkileri yanında babalık rolünde de değişikliklere neden olmaktadır (Güler,2010:s.37). Kadınların iş hayatına daha fazla katılması evde var olan bu rol ve görevlerin erkek ve kadın tarafından paylaşılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu da erkeklerin çocuk bakımı konusunda daha aktif rol almalarına sebep olmaktadır (Güngörmüş Özkardeş ve Arkonaç, 1998: 253). Babaya yönelik algılar ilk zamanlarda önce ahlak öğretmeni ve disiplini sağlayan kişi olarak görülmüş, daha sonra ailenin geçimini sağlayan kişi, cinsiyet rol modeli ve sonunda arkadaş, anne ile birlikte bakım veren baba kişi olarak açıklamaktadır (Pleck ve Pleck, 1997: 41–47). Sonuçta günümüzde gelinen noktada baba artık anne ile birlikte çocuğa bakım veren kişi (Tamis-Lemonda ve Cabrera 1999: 3, Pleck, 2010: 36) olarak tanımlanmaktadır. Yani kültürel bakış açısının aksine babalık rolü çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak ve onu disipline etmek olarak algılanmanın ötesinde, bunun yanında çocuğun hayatına duygusal anlamda katılım baba faktörü algısının niteliğini belirlemektedir (Kuzucu, 2011). İlk başta çocuk doğumla beraber anne ile temas halinde olmaktadır ama ilerleyen dönemlerde baba figürünü kendilerinin güvenliğini sağlayan, güç unsuru, koruyucu şekilde algılamaktadırlar (Langeveld, 1944: 17). Babalık, kendi içinde sistematik bir çerçeve oluşturmaktadır; aile dinamikleri içinde bazen babalık güven ve huzuru temsil ederken bazen de korku ve huzursuzluğun sembolü olabilmektedir (Tabak, 2007). Bu durum, babalığı sadece dar çerçeve içinde erkeklerin bireysel özelliklerinden veya bir takım davranışlarından ya da baba-çocuk ikili ilişkilerinin özelliklerinden ibaret olarak değil; babayı, anneyi, çocukları, geniş aileyi ve onunla bağlantılı kültürleri içine dâhil edecek şekilde görmektir (Özbek, 2014). Bu nedenle babalık, aslında çocukların hayatlarında yer alan bütün ilgili tarafların düşünce, inanç, motivasyon, tutum ve davranışlarının bir şeması şeklinde oluşmaktadır (Atmaca Koçak,2004). Ailede anne kadar babanın da çocuk üzerinde etkili olduğu bilinmektedir (Yavuzer, 1993). Babanın genellikle anne ve çocukları için güven kaynağı olduğu belirtilmektedir. Çocuklar babayı güçlü, saygı uyandıran kişi olarak algılamakta ve babanın çocuğuna karşı olan davranışlarının niteliği çocuğun gelişim alanlarını etkilemektedir.

Çocukların babayı algılayışı ile ilgili bakış açılarında baba-oğul ilişkisinde erkek çocuk için baba dış dünyayı, gücü, rekabeti, iktidarı, macerayı, "erkek olmayı", "erkek gibi davranmayı" temsil etmektedir. Baba-kız ilişkisinde ise kız çocuğunun babayla kurduğu diri ve sağlıklı ilişki kızın özgüvenini sağlamlaştırır, baba-kız ilişkisinin en kritik evresi kızın gelişmeye ve serpilmeye başladığı dönemdir (Karaköse ve Karaköse, 2012: 55-59).

Babalarla ilgili yapılan çalışmaların, anne ve babanın çocuk gelişimi üzerindeki farklı etkilerinin karşılaştırılmasından, baba yoksunluğunun olumsuz etkilerine kadar geniş bir yelpazede olduğu gözlemlenmekle birlikte son yıllarda yapılan çalışmaların, baba katılımı ve baba-çocuk iletişiminin çocuk gelişimi üzerindeki etkilerine yoğunlaştığı görülmektedir (Fagan ve İglesias, 1999). Yapılan araştırmalar baba katılımının çocuğun zihinsel ve sosyal gelişimi ile pozitif bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir. Diğer birçok araştırmanın sonuçları da baba-çocuk ilişkisinin, çocuğun psikolojik uyum (Venezieno ve Rohner, 1998), akademik başarı (Evans ve Mc Carter, 1997) ve sağlıklı çocuk gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğunu (McBride, 1989) ortaya koymuştur.

Araştırmalar, babaların da en az anneler kadar çocuklarının ihtiyaçlarına cevap verebileceği, onların gelişim dinamiklerine katkıda bulunacak yeterliliklere sahip olabileceği vurgulanmıştır (Çağdaş, 2002: 35-37). Bir başka deyişle, babaların, çocukların yaşam dönemlerine ve onların hayattaki uyum problemlerine anneleri kadar duyarlı oldukları, çocuğun doğumundan itibaren çocuklarıyla ayrıcalıklı bir ilişki kurdukları ve yalnız anneye bağlı olmadıkları görülmüştür (Karaköse & Karaköse, 2012). Anne-baba arasında iyi ilişkiler, anne-çocuk arasındaki ilişkiyi de olumlu yönde etkilemektedir. Babanın varlığı ve anneye desteği, anne-çocuk ilişkisinin daha sağlıklı olmasını sağlamaktadır. Eğer anne-baba arasındaki ilişki sağlıklı değil ise, anne bu boşluğu doldurmak için bütün ilgisini çocuğa yöneltebilmektedir. Bu da annenin aşırı koruyucu bir tutum geliştirmesine neden olabilmekte ve çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesini engelleyebilmektedir. Babanın ailenin gelirinin tümünü ya da bir kısmını karşılaması, eşine karşı davranışları, eşiyle ilişki kurma biçimi babanın çocuk üzerindeki dolaylı etkileridir. Babanın kararlara aktif olarak katılması ise babanın çocuk üzerindeki dolaysız etkisidir (Çağdaş, 2002; Dodson, 1991). Bronstein & Cowan(1988) baba çocuk ilişkisinin hem nitelik hem de nicelik olarak anne-çocuk ilişkisinden farklı olduğunu vurgulamaktadır.

Araştırmacılar (Çağdaş, 2002; Güngörmüş, 1995), babanın özellikle erkek çocuğun erkeksi davranışları kazanması açısından önemli olduğunu ortaya koymakta ve erkek çocukların babaları ile özdeşleşerek erkek gibi davranmayı öğrendiklerini ileri sürmektedirler. Yine yapılan araştırmalarda babaların kızlarının güvenlikleriyle oğullarının güvenliklerine nazaran daha çok ilgilendikleri, oğullarına kızlarından daha sert kontrollü davrandıkları, oğullarının motor yeteneklerinin gelişimine kızlarınınkilerden daha çok katılımcı oldukları ortaya çıkmıştır (Bronstein ve Cowan, 1988; Çağdaş, 2002).

Babanın varlığı erkek çocuklar kadar kız çocuklar için de büyük öneme sahiptir. Özellikle ergenlik öncesi dönemde kızlar babaları tarafından sevildiklerini hissedecek bir takım işaretler aramakta ve babanın varlığı, kız çocukların özgüvenlerinin ve cinsel kimliklerinin güçlü olmasında etkili olmaktadır. Babaların kızlarıyla yeterince ilgilenmeleri, onlara sevgi göstermeleri onların ergenlik döneminde hem aynı cinsiyetten arkadaşlarıyla hem de erkek arkadaşlarıyla sağlıklı ilişkiler kurmalarını sağlamaktadır. Ancak eğer evde baba yoksa yetişmekte olan kız; büyükbabasının, amcasının veya dayısının kimliğinde babanın yerini tutacak birini bulabilmektedir (Chapman & Campbell, 2003; Dodson, 1991; Yavuzer 1993). Aile ilişkilerinin bozulması, boşanma, ebeveyn ölümü gibi etmenler sonucu çocuk, baba yoksunluğu ile karşılaşmakta, bunun sonucu olarak da çocuğun gelişimi ve topluma uyumu olumsuz yönde etkilenmektedir (Torun 1986). Pedersen, Rubenstein & Yarrow (1979) yaptıkları çalışmada babası olmayan bebeklerin gelişim testinden daha düşük puan aldıklarını ve daha az sosyal tepkide bulunduklarını saptamıştır.

Babanın toplumda nasıl algılandığı, ne tür bir değer atfedildiği konusunu ele alan Yörükoğlu (2002) babanın, her şeyden önce, eşi ve çocukları için *güven, dayanak, zor durumlarda sığınak* olduğu, çocukların babayı daha *güçlü,* daha çok *bilen*, daha çok *saygı* uyandıran kişi olarak tanındığını bu algının geçmişe göre biraz daha etkisinin azaldığını belirtmiştir (Yörükoğlu, 2002). Babaya ait rollerin değişmesi, otorite figürüne dayalı aile anlayışı yerine daha demokratik, iletişimin açık olduğu, herkesin fikirlerinin paylaşıldığı aile yapısına doğru bir evirilme söz konusu olduğunda ister istemez çocukların babaya yönelik algıları da değişim gösterir (Aydın, 2013).

Yapılan bir çalışmada ilkokul mezunu babalar babalık algısını daha çok çocuklarını dürüst ve terbiyeli yetiştiren, evin ekmeğini kazanan kişi olarak algılarken üniversite mezunu babalar karısına yardım eden, problemleri paylaşan çocukların geleceğini düşünen kişiler olarak algılamışlardır (Güngörmüş Özkardeş ve Arkanoç, 1998: 257). Sefer (2006) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen baba çalışmasının sonuçları; babalar hakkında hala geleneksel söylemlerin ve algıların baskın olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada babalar annelere kıyasla daha hırslı, zeki, başarılı olarak tasvir edilmişlerdir (Sefer, 2006: 7). Sonuç olarak ülkemiz her ne kadar Kağıtçıbaşı'nın (1990 akt. Güngörmüş Özkardeş ve Arkonaç, 1998: 254) belirttiği gibi 1950'li yıllardan sonra daha modern bir toplum olarak tanımlansa da aslında geleneksel ve ataerkil alt yapısını büyük ölçüde korumaya devam etmekte gibi görülmektedir. Sonuçlar buna işaret etmektedir.

Bugünkü aile yapıları incelendiğinde baba figürünün çocuğun zekâ, kişilik ve cinsel gelişimi olmak üzere birçok konuda etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanında baba figürünün olmadığı ya da etkisinin çok zayıf olduğu aile yapılarında çocukların okuldaki akademik başarılarının diğer çocuklara oranla daha düşük düzeyde olduğunu gösteren birçok çalışma vardır. Bu çalışmaların var olması kendi başına babanın çocuk gelişiminde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Babalık figürü üzerine eğilen çalışmalar ve konular hem nicelik hem de nitelik olarak artış göstermektedir. Yaşam alanlarının genişlemesi, cinsiyet rolleri arasındaki sınırların kalkması, kadının toplum içindeki konumuna bakışın değişmesi babalık kavramını da şekillendirmiştir (Zeybekoğlu, 2013: 305). Birçok psikoloji kuramcısının anne-çocuk ilişkisinin çocuğun ilerideki kişiliğini ve sosyal ilişkilerini belirlemede en önemli unsur olarak görmeleri babanın çocuğun duygusal, zihinsel gelişiminde ne kadar önemli olduğu ile ilgili araştırmaları hep gölgede bırakmıştır (Atmaca Koçak, 2004).

Araştırmanın Amaç ve Önemi

Kadın ve erkeğe yönelik cinsel, toplumsal, psikolojik, politik, biyolojik birçok farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlamalarla birlikte kişilerin babaya yönelik algılamaları da farklılık göstermektedir (Zeybekoğlu, 2013). Ataerkil toplumlarda babalık algısı; *soyunu devam ettirme, ailesini koruma, maddi olarak geçimini sağlama* ile ilintili iken annelik daha çok çocuğun beslenmesi ve korunması ile sınırlanmaktadır (Altın, 2014: 3). Günümüzde özellikle şehirde yaşayan ailelerde durum gün geçtikçe değişmektedir. Son dönemlerde batı kültürüne yakın kültürleri yaşayan bölgelerde karısıyla işbirliği yapan boyutu "*yeni baba*" rolleri, güler yüzlü, sıcak baba imajı ön planda yer almıştır (Çabuklu, 2007; Zeybekoğlu, 2013).

Babanın çocuklarıyla kuracağı ilişki, kaliteli zaman ve etkinlikler (Kırman ve Doğan, 2017) saygı duyulan ve

değer verilen bir varlık olarak hissetmesi babanın çocuğa yol gösteren güven aşılayan bir yapıda olmasına katkı sunmaktadır (Alibeyoğlu, 2009). Son zamanlarda babanın çocuğun gelişim alanlarına sağladığı önemli destekler olduğu; bunların duygusal, sosyal, zihinsel, rol model olma gibi alanlar olabileceği görülmektedir (Coltrane, 1988). Çocuğun zihinsel gelişiminde (Baltaş, 1997), duygusal gelişiminde (Yavuzer, 2012), sosyal gelişiminde (Coltrane, 1990), cinsel gelişiminde (Zeybekoğlu, 2013), kişilik gelişiminde (Tezel Şahin, 2007) babayla kurulan ilişkinin önemi çok büyüktür. Çocuğun beden ve ruh sağlığını korumak ve olumlu şekilde geliştirmek adına gerekli olan sevgi, şefkat, yakın ilgiyi bulabilecekleri en doğal ortam şüphesiz anne ve babanın bulunduğu ailedir (Poyraz, 2007: 43).

Baba kavramı çocuk gelişiminde önemlidir nitekim babalarına karşı yüksek düzeyde ret algılayan bireyler daha fazla düzeyde düşmanlık, öfke, saldırganlık eğilimlerinde olup, kendilerine daha az saygı duyduğu, dünyaya ilişkin olumsuz algıları yüksek, öz saygılarının ise düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda duygusal olarak duygusal tepkisizlik ve duygusal istikrarsızlık yaşadıkları bulunmuştur (Hussain ve Munaf, 2012). Yaşları 12-14 arasında değişen 451 genç üzerinde 4 yıl boyunca ebeveyn ve çocuk ilişkileri gözlemler yoluyla incelenmiştir. Sonuçlara göre ebeveynleriyle samimi, kabul edici, sıcak ve sevgi dolu ilişkilere sahip olan çocuklar kardeşleri ve akranları ile sosyal, duygusal ilişkilerinde daha az düzeyde problemler yaşadıkları, akranları tarafından algılanan sevgi düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir (Paley, Conger ve Harold, 2000). Babaların ilgili olmasının, çocuklarıyla yaşam boyu iletişim düzeyinin niteliği hem çocukluk hem de ileriki yaşlardaki yılmazlık düzeyiyle ilişkisi vardır (Khaleque ve Rohner, 2012).

Anne ve babanın çocuğa göstereceği sevgi, sıcaklık, değerli hissetmesini sağlama çocukların sosyal becerilerine olumlu katkılar sağlarken bunun tam tersine düşmanlık-saldırganlık, ilgisizlik, ihmal etme gibi olumsuz bakım verici davranışlar ise çocukların sosyal becerilerini olumsuz etkilemektedir (Gülay, 2011). Sadece yaşamın ilk yılları değil tüm yaşam dönemleri içinde babaların çocuklarıyla kurduğu ilişkiler onun çocuğunun hayatını şekillendirmektedir. Her yaş döneminin kendi içinde sunduğu bazı özellikler vardır. Baba ile kurulan ilişkiyi anlamak, çocukların gözünde babanın nasıl olduğunu bilmek, baba kavramı ile ilgilenen tüm araştırmacıları, bilim alanlarını ilgilendiren bir konudur.

Gelişim sadece çocukluk veya ergenlik dönemine ait olmayıp, tüm yaşam boyunca devam etmektedir ve yetişkinlik çağında da öğrenmeye ve bir anlamda gelişmeye devam ederiz (Karacan ve Kazak Berument, 2012:138). Gelişimin aşamaları bakımından ve her aşamanın bireyin yaşamında oynadığı önem bakımından, cinsiyetler arasında fark olduğunu göstermiştir (Cüceloğlu, 1992: 366-367). Baba prototipi araştırılırken de buradan hareketle cinsiyetler açısından mevcut duruma bakılmıştır. Her iki cinsin baba kavramına yüklediği anlamlar ayrı ayrı alınmış ve değerlendirilmiştir. Gelişimsel farklar, aileden edinilen davranışsal kazanımlar, yaşantılar, babanın çocuk üzerindeki bireysel etkisi, toplumsal değerler, çocuğun babayı tanımlarken bulunduğu yaş dilimi, mizaç, karakter bunların hepsinin ister çocuk olsun, ister yetişkin olsun babayı tanımlama tarzına etkisi kaçınılmazdır. Ayrıca kullanılan ortak ve farklı ifadeler de gelişimsel aşamalar olarak tablo haline getirilmiştir (Bkz. Tablo 2).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında babanın çocuğun gelişimi ve aile bütünlüğünün sağlanmasında ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Baba algısındaki değişim ve gelişmelerin ülkemizde ki durumuna dair yeterince çalışma olmadığı için bu konuda kesin bir şey söylemek mümkün olmayacaktır. Çocukların, ergenlerin, yetişkinlerin baba kavramını anlamak için araştırmaların nicelik ve nitelik açısından varlığı bilime şüphesiz katkı sunacaktır. Fakat literatüre bakıldığında "babalık rolü" ve "baba algısı" konularında çok az sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Özellikle bütün yaşam dönemlerini kapsayan "baba" algısının nasıl olduğuna dair herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Buradan hareketle "baba prototipi" araştırmanın konusu olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada amaç çocukluktan orta yaş dönemine kadar bireylerin "baba" denilince akıllarına daha çok nelerin geldiğini, "baba" kavramını hangi ifadelerle açıkladıklarını belirlemektir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Neden ve etkiyi belirlemek, tahmin etmek ya da topluluk içindeki bazı özellik dağılımlarını tanımlamak yerine katılanlar için bir olgunun ne anlama geldiğini belirtmekle ilgilenilebilir. Nitel araştırmacılar, insanların deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, dünyalarını nasıl kurduklarını, deneyimlerine nasıl bir anlam yüklediklerini anlamaya çalışırlar (Merriam, 2013: 5).

Katılımcılar

Bu çalışmanın katılımcıları 7 ile 55 yaş aralığında, 121 kız ve 120 erkek olmak üzere toplam 241 katılımcıdan oluşmaktadır. Tablo 1'de araştırmanın katılımcılarına ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Yaş Grubu	Şehir	Katılımcı Sayısı		
		Kadın (%)	Erkek (%)	Toplam
İlkokul (6-11 Yaş)	Gaziantep	24	16	40
Ortaokul (12-14 Yaş)	Muş	23	17	40
Lise (15-17 Yaş)	Elazığ	20	20	40
Üniversite (18-21 Yaş)	Kayseri	14	26	40
Genç Yetişkinlik (22-38 Yaş)	Elazığ	18	23	41
Orta Yaş (38-65 Yaş)	Siirt	22	18	40
	TOPLAM	121	120	241

Araştırmanın çalışma grubunu ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite öğrenimine devam eden öğrenciler ile öğrenimini tamamlamış, yetişkin ve orta yaş grubundan bireyler oluşturmaktadır. Her bir gelişim döneminde 40 katılımcı seçilmiştir. Katılımcıların farklı okul ve şehirlerden seçilmesine özen gösterilmiştir. İlkokul dönemindeki katılımcılar, Gaziantep il merkezinde ilkokula devam eden ve 24 kız ve 16 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Ortaokul dönemindeki katılımcılar Muş ilinin Hasköy ilçesinde ortaokula devam eden 23 kız ve 17 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Lise dönemindeki katılımcılar, Elazığ il merkezinde liseye devam eden 20 kız ve 20 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Üniversite dönemindeki katılımcılar, Kayseri Erciyes Üniversitesine devam etmekte olan 14 kadın ve 26 erkek öğrencidir. Genç yetişkinlik döneminin verileri, Elazığ il merkezinde yaşayan 18 kadın ve 23 erkek katılımcıdan elde edilmiştir. Orta yaş dönemine ait veriler Siirt il merkezinde yaşayan 22 erkek ve 18 kadın katılımcıdan elde edilmiştir.

Uygulama

Uygulama için gönüllü olan katılımcılara, üzerinde bir kavramı ifade etmenin örnekle somutlaştırıldığı ve baba kavramının ne anlam ifade ettiğinin sorulduğu bir form verilmiştir. Katılımcılardan örneğe ve soruya dayanarak formun boş bırakılan kısmına baba kavramının kendisi için ne ifade ettiğine dair düşüncelerini yazmaları istenmiştir. Yapılan çalışmanın bir araştırma için kullanılacağı, formun boş kısmını tamamen doldurmak zorunda olmadıkları, istedikleri miktarda yazabilecekleri, önemli olanın düşüncelerini yansıtmaları olduğu, cümle kurarken özenli davranmak zorunda olmadıkları bilgisi katılımcılarla paylaşılmıştır. Uygulamada kullanılan formda yazılı olan çağrıştırıcı bilgi şu şekildedir:

> *"Bu çalışma, insanların "baba" kavramını düşününce ne tür özellikler ve niteliklerin akla geldiğini belirlemeyi amaçlamaktadır. Örneğin sizden korku yaşantısı geçiren bir kişinin özelliklerini listelemeniz istenseydi, muhtemelen bir tehlike olduğunu, kalbinin çok hızlı attığını, kişinin hızlı bir şekilde kaçtığı gibi özellikler sıralardınız. Bu çalışmada biz, korku yaşantısı ile değil, "baba" kavramı ile ilgileniyoruz. Baba kavramını bilmeyen bir insana "baba" kavramını açıklayacağınızı hayal edin. Baba kelimesini çağrıştırmayan özelliklerden ziyade, yaygın olan özellikleri dikkate alarak, olumlu ya da olumsuz olabilecek tüm özellikleri hatırlayınız ve yazınız."*

Verilerin Analizi

Araştırmada, bireylerin "baba" kavramı ile ilgili algılarının ne olduğunu incelemek amacıyla "Prototip Analiz Yöntemi" kullanılmıştır. Prototip analiz psikolojinin merkezindeki konularda derinlemesine iç görü oluşturma olanağı sunar (Kearns ve Fichman, 2004). Her katılımcının formu incelenerek "baba" kavramına dair katılımcıların ifadelerinde gözlenen özelliklerin frekansı hesaplanmıştır. Frekansı hesaplanan ifadeler, cinsiyete göre sınıflandırılarak ve yüzdelikleri hesaplanarak en çok tekrarlanandan en az tekrarlanana doğru sıralanmış ve tablo halinde sunulmuştur. Benzer anlama gelen bazı özellikler tek bir özellik altında gruplandırılmıştır. Örneğin "eve ekmek getiren" "evi geçindiren" "eve para getiren" ifadeleri "evi geçindiren" olarak; kural koyan, kontrol eden ve otorite unsuru" isimleriyle belirtilen özelliklerin hepsi "otorite figürü" özelliği adı altında sunulmuştur.

Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcılara göre "baba" kavramının ne anlama geldiğinin belirlenmesi için,

katılımcılardan alınan yanıtlar üzerinde yapılan prototip analizden elde edilen bulguların, katılımcıların gelişim dönemlerine göre gruplanarak Tablo 2'de sunulmuştur. Sonuçlara göre ilkokul dönemindeki çocuklar için baba, daha çok bir "sevgi unsuru" (%16,1) anlamına gelmekte ve onların "maddi ihtiyaçlarını karşılayan" (%15,5) bir bireydir. İlkokul dönemindeki kız öğrencilerin baba kavramını "sevgi unsuru" ve "maddi ihtiyaçları karşılayan" bir insan olarak görme düzeyinin ilkokul dönemindeki erkek öğrencilerden daha fazla olduğu saptanmıştır. Ortaokul dönemindeki öğrencilerin baba algısına bakıldığında, babayı genellikle "evin direği" (%27,4) olarak algıladıkları ve bir "sevgi" unsuru (%17,5) olarak gördükleri belirlenmiştir. Ortaokul dönemindeki kız öğrencilerin baba kavramını "evin direği" ve "sevgi" unsuru olarak görme düzeyi ortaokul dönemindeki erkek öğrencilerden daha yüksektir. Lise dönemindeki bireylerin babayı, ailede "evi geçindiren" (%18), "koruyucu" (%14,5) birey ve "evin direği" (%12,3) olarak algıladıkları gözlenmiştir. Bu dönemdeki erkek bireylerin baba kavramını, ailede "evi geçindiren" birey ve "evin direği" olarak algılama düzeyinin kadın bireylerden daha fazla olduğu; kadınların baba kavramını ailede "koruyucu" birey olarak algılama düzeyinin, erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Üniversite dönemindeki bireyler için baba kavramı en çok, "koruyucu" (%15,4), "dayanak" (%13,5), "mutluluk kaynağı" (%12,5) ve "güven" (%12,5) anlamına gelmektedir. Bu dönemdeki kadınlar, baba kavramını erkeklerden daha fazla düzeyde "koruyucu", "mutluluk kaynağı" ve "güven" unsuru olarak görmektedirler. Genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin babayı algılayış biçimlerine bakıldığında, bu dönemdeki bireyler için baba kavramının başlıca anlamları, babanın "güven veren" (%15,8) ve "koruyucu" (%10) bir insan olması, "otorite" (%10), "fedakâr" (%9,2) ve "yol gösterici" (%8,8) olmasıdır. Bu dönemdeki kadınlar, baba kavramını erkeklerden daha fazla düzeyde "güven veren" ve "koruyucu" olarak nitelendirirken erkekler, kadınlardan daha fazla düzeyde "otorite", "fedakâr" ve "yol gösterici" olarak nitelendirmektedirler. Orta yaş dönemindeki bireyler için "baba" kavramının, "destek olan" kişi (%15), "aile reisi" (%13,3) ve "koruyan" kişi (%11,3) anlamına geldiği saptanmıştır. Bu dönemdeki erkeklerin baba kavramını "destek olan" kişi ve "koruyan" kişi olarak görme düzeyinin kadınlardan; kadınların baba kavramını "aile reisi" olarak görme düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Baba algısına dair birden çok gelişim döneminde ortak olarak gözlenen özelliklere bakılacak olursa, hem ilkokul ve hem de ortaokul dönemindeki bireylerin baba kavramı ile "sevgi" özelliğini bağdaştırdığı, her iki dönemde de babayı sevgi unsuru olarak görme oranının yüksek olduğu gözlenmiştir. Lise, üniversite, genç yetişkinlik ve orta yaş dönemlerindeki bireylerin ise ortak şekilde, baba kavramını "koruyucu" olarak tanımlama düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Tüm gelişim dönemlerinde farklı tanımlamalar alsa da baba kavramı "aile reisi", koruyucu", "otorite", "evin reisi, direği" "aile reisi, evin en büyüğü" şeklinde koruyup kollayan otorite unsuru olarak ele alındığı görülmüştür.

Tablo 2. Bireylerin Gelişim Dönemlerine Göre Baba Tanımları (İlkokul, Ortaokul ve Lise)

İLKOKUL					ORTAOKUL					LİSE				
Özellik	K	E	T	T	Özellik	K	E	T	T	Özellik	K	E	T	T
	f	f	f	%		f	f	f	%		f	f	F	%
Sevgi unsuru	16	9	25	16,1	Evin direği	22	15	37	27,4	Evi geçindiren	6	20	26	18
Evi Geçindiren	14	10	24	15,5	Sevgi	13	10	23	17,5	Koruyucu	12	9	21	14,5
Şefkat unsuru	7	4	11	7,1	Mutluluk	10	3	13	9,9	Evin direği	7	11	18	12,3
Kızgınlık	7	4	11	7.1	Evi Geçindiren	5	6	11	8,4	Sevgi gösteren	9	4	13	8,9
Saygı	6	4	10	6,5	Fedakâr	9	2	11	8,4	Destek çıkan	2	9	11	7,5
Her istediğini yapan	8	1	9	5,8	Koruyucu	5	5	10	7,7	Aile reisi	3	8	11	7,5
Paylaşma,	6	3	9	5,8	Saygı	5	3	8	6,2	Fedakâr	3	5	8	5,5
Ailenin reisi	3	5	8	5,2	Şefkat	5	3	8	6,2	Güven	4	2	6	4,2
Güç unsuru	5	2	7	4,5	İyilik	4	2	6	4,5	Sahip çıkan	5	1	6	4,2
Mutluluk	5	2	7	4,5	Onurlu	2	1	3	2,3	Huzur	5	1	6	4,2
Eğlenceli	5	1	6	3,9	Şiddet	1	1	2	1,5	Şefkat	5	1	6	4,2
Yardımseverlik	5	0	5	3,2	TOPLAM	81	51	132	100	Ahlak veren	3	2	5	3,4
Yetiştiren büyüten	3	2	5	3,2						İyiliğimizi isteyen	3	2	5	3,4
Huzur kaynağı	3	0	3	1,9						Dayanak	2	1	3	2,1
Ailenin direği	2	1	3	1,9						TOPLAM	69	76	145	100
İyilik	3	0	3	1,9										
Fedakârlık	3	0	3	1,9										
Bazen kötülük	1	1	2	1,3										
Yaşam kaynağı	2	0	2	1,3										
Eğitici, öğüt veren	1	0	1	0,6										
İlgi kaynağı	1	0	1	0,6										
TOPLAM	106	49	155	100										

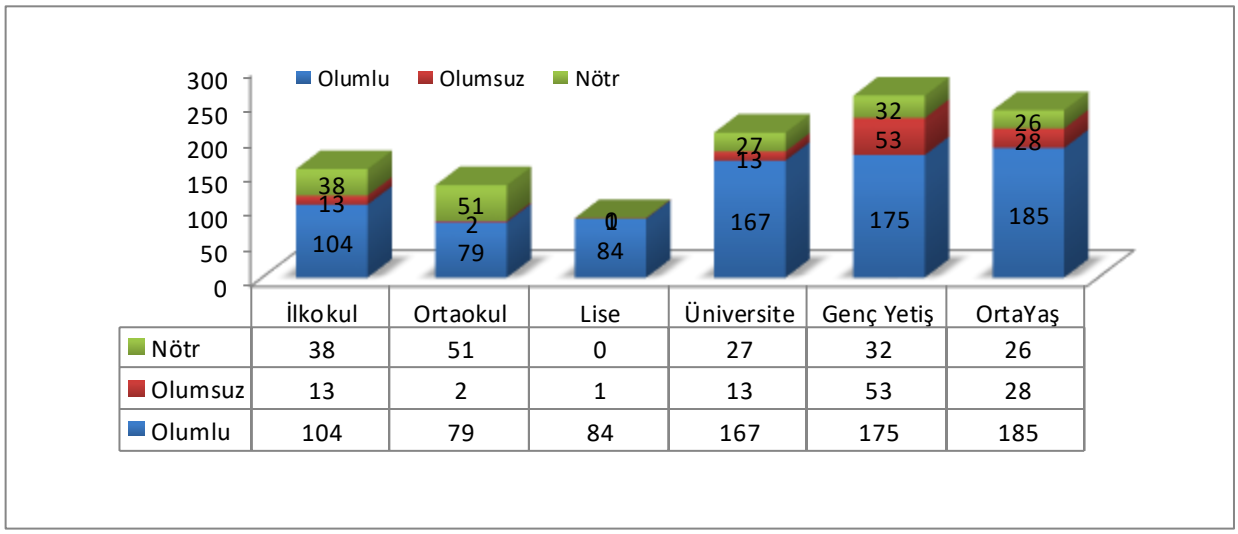
Tablo-2 incelendiğinde görülmektedir ki, bireylerin babalarını tanımlamak için kullandıkları ifadelerin sayı yoğunluğu yaşla birlikte değişmektedir. Çocukluk, erinlik ve ergenlik dönemlerinde ifadelerin sayısı, 155, 132, 145 olarak sıralanmaktadır. Baba çoğunlukla, evin diğeri, koruyan, aile reisi, dayanak, güven veren, yol gösteren, destek olan, kahraman gibi aile reisliğinin ön planda olduğu ifadeler ile anıldığı görülmektedir.
Babanın "evin geçimini" sağlayan kişi olarak algılamanın yaşla birlikte sıralamadaki yerinin değişiklik gösterdiği görülmektedir. Küçük yaşlarda, baba büyük oranda evi geçindiren kişi olarak algılanmasına rağmen, yaşla birlikte bu ifade sıralamada daha alt sıralara düşmektedir.

Tablo 3. Bireylerin Gelişim Dönemlerine Göre Baba Tanımları (Üniversite, Genç Yetişkinlik ve Orta Yaş)

ÜNİVERSİTE					GENÇ YETİŞKİN				ORTA YAŞ				
Özellik	Kf	Ef	TF	T%	Özellik	Kf	Ef	TF	T%	Özellik	Kf	Ef	TF	T%
Koruyucu	17	15	32	15,4	Güven veren	21	20	41	15,8	Destek olan	9	27	36	15
Dayanak	14	14	28	13,5	Koruyucu	14	12	26	10	Aile reisi	22	10	32	13,3
Mutluluk kaynağı	23	3	26	12,5	Otorite	10	16	26	10	Koruyan	11	16	27	11,3
Güven	21	5	26	12,5	Fedakâr	4	20	24	9,2	Sevgi	16	6	22	9,2
Fedakâr	16	2	18	8,6	Yol gösterici	10	13	23	8,8	Otorite	10	11	21	8,7
Her şey	10	5	15	7,2						Evi Geçindiren	12	0	12	5
					Destek olan	9	11	20	7,7					
Otorite	10	3	13	6,2	Güçlü	9	8	17	6,6	Saygı	6	6	12	5
Evi Geçindiren	6	5	11	5,3	Sevgi unsuru	7	8	15	5,7	Güven	6	6	12	5
Sığınak	5	2	7	3,3	Soğukkanlı	4	11	15	5,7	Güç	3	6	9	3,7
Kahraman	3	4	7	3,3	Değerli	6	8	14	5,4	Şefkatli	0	9	9	3,7
Şefkat	2	5	7	3,3	Korkulan	2	7	9	3,4	Katı	7	0	7	3
Yol gösterici	2	4	6	2,9	Evi Geçindiren	1	7	8	3,0	Özel	2	5	7	3
Rızık/Emek	3	2	5	2,4	Merhametli	3	3	6	2,4	Örnek	3	3	6	2,5
Çınar	2	2	4	1.9	En iyi arkadaş	1	2	3	1,2	Sahiplenmek	5	0	5	2,1
Merhamet	2	2	4	1.9	Anlaşılamayan	1	2	3	1,2	Dürüst	1	4	5	2,1
TOPLAM	136	73	207	100	Onurlu	0	2	2	0,8	Kendini bilme	0	4	4	1,6
					Güler yüzlü olmayan	0	2	2	0.8	Genetik bağlılık	0	4	4	1,6
					Sorumluluk sahibi	0	2	2	0.8	Arkadaş	2	0	2	0,9
					Beni bilen	1	0	1	0.8	Özgüven	2	0	2	0,9
					Anlamayan	0	1	1	0,4	Hayır duası	2	0	2	0,9
					Doğum sebebi	0	1	1	0,4	Anlayışlı	1	0	1	0,5
					Genetik miras	0	1			Eşinin her şeyi	0	1	1	0,5
					TOPLAM	103	157	1260	0,4 100	Saflık	0	1	1	0,5
										TOPLAM	120	119	239	100

Tablo-3 incelendiğinde görülmektedir ki, bireylerin babalarını tanımlamak için kullandıkları ifadelerin sayı yoğunluğu yaşla birlikte azalmaktadır. Genç yetişkinlik ve orta yaş döneminde sayıların 260'tan, 239'a düştüğü görülmektedir. Baba çoğunlukla, koruyan, dayanak ve güven veren gibi aile reisliğinin ön planda olduğu ifadeler ile anıldığı görülmektedir.

Grafik incelendiğinde bireylerin babalarını tanımlamak için kullandıkları ifadeler araştırmacılar tarafından kategorilere ayrılmıştır. Tanımlamaların ağırlıklı olarak olumlu olduğu görülmüş, bu oranlar ilkokul için (%67.09) ortaokulda (%59,85), lisede (57,93), üniversitede (%80,67), genç yetişkinlikte (67,31), orta yaşta (77,4) şeklindedir. Hiçbir yaş kategorisinde, babayı tanımlarken kullanılan olumsuz ve nört tanımlamaların yüzdelik oranlarının toplamı olumlu tanımlamaların yüzdeliklerini geçmemektedir. Çoğunlukla babayla ilgili olumlu ifadeler kullanılmasına rağmen, yüzdelik oranı düşük olsa da, otorite, şiddet uygulayan, korkulan gibi olumsuz ifadelerinde olduğu görülmektedir.

	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Genç Yetiş	OrtaYaş
Nötr	38	51	0	27	32	26
Olumsuz	13	2	1	13	53	28
Olumlu	104	79	84	167	175	185

Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın amacı farklı gelişim dönemlerinde "baba" kavramanına ilişkin algıları ortaya koymaktır. Araştırmanın sonucuna göre ilkokul döneminde baba en çok bir sevgi unsuru, ortaokul döneminde evin diğeri, lisede evi geçindiren kişi, üniversitede koruyucu, genç yetişkinlik döneminde güven veren ve son orta yaş dönemindedestek olan kişi olarak sembolize edilmektedir. Bu sonuç göstermektedir ki babaya dair algı ve atıflar yaşa göre ve zamanla farklılaşmaktadır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde ilkokul döneminde babanın; *sevgi, maddi ihtiyaçları karşılayan, şefkat, kızgınlık, saygı, aile reisi, güç, paylaşma önemsenme, mutluluk* gibi kavramlarla tanımlandığı görülmüştür.

Babanın çocuk üzerinde etkisi doğrudan ve dolaylı olarak iki farklı kategoride değerlendirilebilir. Doğrudan etkiler çocukta belirli baba tutumlarını oluşturmakta ve baskın rol oynamaktadır (Güngörmüş Özkardeş ve Arkonaç, 1998). Babanın çocuk gelişimine katılımı çocuğun sorunlarıyla daha fazla ilgilenmesi bir nevi kaliteli zaman geçirmesi çocuğun baba figürü algısında babanın duygusal gelişimi destekleyen özelliklerine vurgu yapar. Nitekim deneklerin baba için, her *istediğini yapan, paylaşma, önemsenme, mutluluk, eğlenmek, vakit geçirmek, neşe ve huzur kaynağı* gibi özelliklere çoklukla vurgu yapmaları bunu destekler niteliktedir. Parke (2002)'e göre babanın çocuklarıyla kuracağı ilişki, çocuğuna dokunması, konuşması, çocuğuna vakit vermesi, duygusal olarak çocuğun gelişimine katılması çocuklarda sevgi, mutluluk kavramlarını şekillendirmektedir. Aile çocuğun sevgi kaynağının beslendiği kurumdur. Sevgi duymak, şefkat göstermek, şefkat görmek çocuğun gelişimi için doğal gereksinimlerdir. Sevgi ile çocuk sağlıklı bir benlik ve kişilik yapısı geliştirir, çocuğun benlik algısı daha gerçekçidir (Tezcan, 1979).

Çocuk, okul öncesinde ve okul çağına geldiğinde, yardıma muhtaç bir varlık olarak, anne ve babasının özelliklerini gözünde büyütür. Özellikle gücü ve otoriteyi temsil eden baba çocuklar için ilkokul döneminde saygı, güç, aile reisi kavramlarının karşılığıdır (Yıldız, 2019). Baba aynı zamanda güven aşılayan, problem çözen, değer verilen, yol gösteren özellikleri içinde barındırır (Alibeyoğlu, 2009). İlkokul döneminde çevreyi keşfetmeye çalışan, hayatla ilgili deneyimi olmayan çocuğa model olurken, çocuğun yaptığı bazı davranışları kabul etme, çocuğun dünyasından bakma konusunda sıkıntılar yaşayabilir. Bu da babaların çocuklarına kızmaları, yol göstermeleri, bazen de azarlamaya kadar da gidebilir (Edward Runkel, 2017).

Bu araştırmada baba kavramı ilkokul çocuklarında daha çok olumlu ifadelerle açıklanmıştır. K–1: "*Babamı severim çünkü bize sevgi gösteriyor, sevip koruyor, istediğin her şeyi yapıyor."* Bir başka katılımcı *" İnsana anne sevgisinden gayri baba sevgisi gerek, baba bir çocuğun rahatça konuşabileceği bir aile bireyidir. Biz giyinme olsun, yeme içme olsun, her şeyi babamızdan faydalanarak yapabiliriz. İnsan kalbinde bir annenin bir de babanın yeri vardır. Eğer baba olmazsa kalbinin yarısı da olmaz demektedir."* Olumsuz ifadelere baktığımızda daha çok, K-3: *"Baba kızgınlık demektir"* veya K-4: *"Baba bazen kötülük demektir"* şeklinde tanımlanmıştır.

Ortaokul dönemindeki katılımcılar babayı *evin direği, sevgi, mutluluk, para, fedakâr, koruyucu, saygı, şefkat, iyilik, onurlu, şiddet* şeklindeki ifadeler başlığında tanımlamışlardır.

Ortaokul döneminin aynı zamanda erinlik çağına, ergenlik döneminin başlangıcına denk geldiği söylenebilir. Bu dönemdeki bireyler kendilerine özgü kişilik geliştirme aşamasında olduklarından, sosyal ve kültürel açıdan gelişme kaydederken kişilik özellikleri bakımından da kendilerini hala çok beğenmekte ve egosantrik tutumlarını sürdürme eğilimi göstermektedirler (Kılıç, 2013: 1). Aile ilişkilerinde babanın rolü ve görevi aile fertlerince farklı biçimlerde algılanmaktadır. Özellikle geleneksel kültürlerde baba biraz da otoriter anlamda kızmak demektir. Bir şey yapılacaksa ondan gizli yapılır (Kılıç, 2013: 198). Babanın şiddet olarak tanımlanması bu şekilde yorumlanabilir.

Toplumumuzda eskiden beri var olmak üzere, özellikle belli yaşlarda ve konumlarda babanın çocukları üzerindeki etkisi yadsınamaz, çünkü çocuklar babalarına özenirler ve onun değerlerini benimseme hususunda azami dikkat sarf ederler (Kılıç, 2013: 198). Benimsenen ve kabul gören değerler arasında özellikle aile bireylerinin de yer aldığı bilinmektedir (Kılıç, 2013: 28). Ortaokul dönemi katılımcılarının babayı *evin direği, sevgi, koruyucu* kavramları bu şekilde açıklanabilir.

Baba kavramı tanımlamaları ortaokul öğrencilerinde de ağırlıklı olarak olumlu şekildedir. Katılımcıların baba kavramını açıklarken K-5:*"baba mutluluk demektir", babalar para kazanır ve çocukları için fedakârlıklar yaparlar", K-6: "baba koruyan, kollayandır"*, K-7: "*baba saygıdır", K-8: "babalar şefkat ve iyilik kaynağıdır"* gibi olumlu vasıflar yükledikleri görülmüştür.

10-11 yaşındaki çocukların, ergenlik dönemine oranla aile içi ilişkilerde aileyi kendilerine daha yakın hissettikleri, ergenlik döneminde ise biraz daha arkadaş ve akran gruplarına yönelimleri olduğu bilinmektedir. Anne ve baba ile ilgili özellikler yüzeyseldir (Kulaksızoğlu, 2015). Toplumsal değerlerle şekillenen baba olgusuna verilen en önemli tanımlar evin ekmeğini kazanan, evin direği, para kaynağı gibi unsurlardır (Evans, 1997). Hem annelik hem babalık sadece maddi destek sunan, barındıran, doyuran özelliklerin ötesinde erinlik döneminde kendilerinden duygusal destek beklediğini ana-baba ilişkisini arkadaşlık ilişkisinden farklı ve özel bir yeri olduğunu anlamalı ve unutmamalıdır (Yavuzer, 2015). Ergenlik öncesi dönemde kız çocukların babalarıyla kuracağı ilişkiler, babaların göstereceği ilgi, sevgi kendi gelişimleri açısından çok önemlidir. Kız çocukları babaları tarafından değer görüldüklerini anlayacakları işaretler arayabilmekte, babayla kurulacak sağlıklı ilişki çocuğun cinsel gelişimi, duygusal arkadaşlık ilişkilerinin güçlü olmasında etkisi olabilmektedir (Chapman & Campbell, 2003; Yılmazçetin, 2003).

Lise dönemindeki katılımcılar babayı *evi geçindiren, koruyucu, evin direği, sevgi, destek, aile reisi, fedakârlık, güven, sahip çıkan, huzur, şefkat, ahlak veren, çocuğun iyiliğini isteyen, dayanak* şeklinde tanımlamışlardır.

Ergenlik çağında çocuğun sosyal algı ve insan ilişkileri ile ilgili kavramlarında gelişmeler görülür. Bu dönemde kişi, algılamalarında genel ve yüzeysel betimlemeler yerine, kişi ve durumlarına göre daha özel ve ayırt edici, açıklayıcı tanımlar kullanır. Sosyal algıdaki bu gelişme, anne baba algısını da doğal olarak etkilemektedir (Çelen, 2007). Ergenlik döneminde ergenin arkadaşlarıyla geçirdiği zaman artmakta ve arkadaşlarının etkisinde, çocukluk döneminde olduğundan daha çok kalmaktadır. (Kulaksızoğlu, 2015). Ergenlik dönemi kişinin aile ve özseverliğinden kopup el severliğe doğru yol aldığı sürecin başlangıcıdır (Kılıç, 2013). Bu araştırmada babayı tanımlarken kullanılan özelliklerin frekans sıklığının nicelik olarak ortaokul ve lise döneminde diğer gelişim dönemlerine göre sayıca az olması bu şekilde yorumlanabilir.

Babaların aile içinde katılım sağlamalarının doğrudan ya da dolaylı olarak çocukların üzerinde etkisinin olabileceği saptamasında bulunulurken, özellikle de çocukların ekonomik, fiziksel ve psikolojik iyi oluş hallerine yönelik etkisi giderek farkındalık kazanılan bir konu haline geldiğinden bahsedilmektedir (Day ve Lamb, 2004). Burada bahsedilen durum çalışmada çıkan sonucu destekleyici niteliktedir. Bu durumda katılımcıların "baba" kavramını öncelikle ekonomik şartları belirleyen kişi olarak algıladıkları yorumu yapılabilir. Aynı zamanda kendi ekonomik durumlarının da babadan etkilenmesi bu algının oluşmasına kaynaklık edebilir. Bu vasfı erkekler kadınlara oranla daha fazla tekrarlamışlardır. Bu durum erkeklerin "baba" kavramını anlatırken algılarında "baba"'yı en çok ekonomik gelirle ilişkilendirdikleri bilgisini edinmemizi sağlar. İkinci olarak her iki cinsiyetin ortak atıfta bulundukları vasıf "koruyucu" vasfıdır. Bu vasıf katılımcıların korunma ihtiyacını gideren kişi olarak "baba"'yı anlattıkları yorumunu yapmamıza olanak sağlar. Üçüncü olarak "evin direği" vasfı en çok tekrarlanan vasıf olmuştur. Bu durumda katılımcıların "baba" kavramına aileyi bir arada tutan, aile içerisinde bütünlüğü sağlayan en temel öğe gibi nitelikleri atfettiği yorumu yapılabilir. Tür dil kurumu sözlüğünü incelediğimizde "direk, -ği" kelimesi mecaz anlamıyla "Değerli, saygın, önde gelen kimse" anlamlarına gelmektedir (TDK, 2020)

Ergenlik dönemine karşılık gelen Ortaokul ve lise yaş grupları babayla ilgili tanımlamaları olumsuz ifadeler yerine nötr ifadelerin daha çok olduğu görülmektedir. Babanın çocuğun hayatına olumlu olarak katkılar sunması ergenlik döneminde çocuğun kendine ve çevreye olan algısını şekillendirmektedir (Kulaksızoğlu, 2015). Akran ilişkileri ve akranlar içinde nasıl algılandıkları ergenler için de önemlidir. Ergenler tarafından babaya karşı algılanan pozitif özellikler, destek, güven gibi kavramlar algılanan anne ve baba desteğinin ergen ruh sağlığında önemini koruduğu gözlenmektedir (Rigby, 2000). Literatürdeki bu bulgular, bu araştırmanın *fedakârlık, güven, sahip çıkan, huzur, şefkat, ahlak veren, çocuğun iyiliğini isteyen, dayanak* gibi kavramları desteklemektedir.

Gençler üzerinde yapılan bir araştırmada; anne ve babanın çocukla ilgilenmesi, önemsemesi, çocukların psikolojik iyi oluşlarının olumlu olması ile doğrudan bir ilişkisi olduğu bunun yanında baba ilgisinin daha önemli bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Baba ilgisi ile çocukların mutlulukları arasında cinsiyete göre farklılaşma olduğu kız çocuklarında erkek çocuklara göre daha güçlü bir farklılaşma oluşturduğu saptanmıştır (Flouri ve Buchanan, 2003). Bu çalışmanın sonucu bu araştırma ile bazı noktalarda örtüşmektedir. Lise öğrencilerinde kadın katılımcılar babayı tanımlarken "sevgi gösteren" tanımlamasını erkek katılımcılara göre daha fazla tekrarlarken erkek katılımcılar ise "destek çıkan" tanımlamasını daha fazla tekrarlamışlardır.

Bu çalışmada elde edilen bulguların babalar tarafından bilinmesi, babaların çocuklar tarafından nasıl algılandığının somutlaştırmaları ve buna göre tutum geliştirmeleri açısından önemlidir. Güngörmüş (1992) babaların çocuklarıyla ilgilenmeleri, çocukların akademik, bilişsel ve sosyo-duygusal gelişimleriyle ilişkili gözüktüğünden bahsetmiştir. Baba ile daha fazla aktivite paylaşan çocukların, paylaşmayanlara göre daha başarılı olduğu da Güngörmüş (1992) tarafından elde edilmiş bulgulardandır. Babaların çocukların algılarındaki yerlerini fark etmeleri çocuklarına karşı geliştirecekleri tutumda belirleyici olabilir.

Üniversite dönemindeki katılıcımlar babayı *koruyucu, dayanak, mutluluk kaynağı, güven, fedakârlık, her şey, otorite, para, sığınak, kahraman, şefkat, yol gösterici, rızık/emek, çınar, merhamet* şeklinde tanımlamışlardır. Deneklerin baba tanımlamaları incelendiğinde deneklerin baba tanımına ilişkin geleneksel ifadeler kullandıkları görülmüştür. Bunlar "koruyuculuk, otorite, rızık/emek, her şey" şeklinde örneklendirilebilir. Babaya yönelik geleneksel tanımlamalar birçok alanda görülmektedir (Lamb ve Tamis-Lemonda, 2004: 3). Bu araştırmada katılımcıların ifadelerine örnek verecek olursak K-9: '*Gözlerine baktığımda ağlama hissi uyandıracak kadar çok sevdiğim kişidir.*' Erkek deneklerden birisi de babayı şu şekilde tanımlamaktadır K-10: *"Baba demek sahip demek, merhamet demek, sevip sayan kişi demek"* Üniversite öğrencilerinin tanımlamaları ise K-10: *"bazen dost, bazen düşman, korku, üzüntü, özlem, kötü öğretmen şakaları, cefakâr ve her şeyden en son haberi olan"* şeklinde ifade etmişlerdir.

Kadın katılımcılarla ilgili elde edilen sonuçlar incelendiğinde (Bakınız Tablo 2), en fazla tekrar eden kavramların *mutluluk kaynağı, güven, dayanak, koruyucu* olduğu görülmektedir. Geleneksel aile yapısında ve baba algısında en önemli noktalardan bazılarının koruyuculuk ve güven olması (Langeveld, 1971: 9; Altın, 2014: 3) ve sonuçlarında bu yönde çıkması; Sefer (2006)'in görüşleri ile tutarlıdır. Ayrıca kadınlarda sıklıkla tekrar eden *güven* ifadesi (%10,1) ve *koruyucu* ifadesi (%8,2) tüm deneklerde ortak kullanılan ifadelerde de en çok tekrar edilen kavramlardır. Kadın katılımcılar için babayla kurulan güven ilişkisi yakınlığı da ifade etmektedir. Lamb ve ark. (2004) değişen baba kavramına dair görüşleri doğrultusunda *yakınlık, arkadaş* ifadesinin tekrar edildiği belirtilebilir. Freud'un (1931) görüşleri doğrultusunda da *ilk aşk* ifadesinin tekrarı anlam kazanmaktadır.

Erkeklerle ilgili elde sonuçlar incelendiğinde (Bakınız Tablo 2), en fazla tekrar eden kavramın *koruyucu* olduğu görülmektedir. Bu durum anne ve babanın kız ve erkek çocukları ile farklı şekillerde ilgilenmesinden (Kerig, Cowan ve Cowan, 1993: 931) kaynaklanıyor olabilir. McBride ve ark. (2002) babaların kızları ile olan etkileşimlerinin erkek çocuklarına göre daha etkili olduğunu söylemektedir. Erkek deneklerin baba kavramını tanımlarken *mutluluk kaynağı* (%1,4)*, güven* (%2,4)*, şefkat* (%2,6) *fedakârlık (% 0,9)* gibi ifadeleri daha az tekrar etmeleri buna bağlanabilir. Erkek deneklerde sık tekrar edilen ifadeler *koruyucu* (%7,2) ve *dayanak* (% 6,7)'tır. Geleneksel rolleri ve algıları (Doucet, 2004: 281) koruma eğilimi erkek deneklerde de görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları Sefer (2006) 'in erkek deneklerin babalarını daha yargılayıcı ve otoriter bulduğu, kadın ve erkeklerin babalarıyla ilgili negatif özelliklere atıflarda bulundukları ve kadınların negatif özelliklere erkeklerden daha fazla vurgu yaptıklarını bulguladığı sonuçlarla çatışmaktadır. İçerik analizi sonucunda erkek deneklerin otorite ifadesini daha az tekrar ettikleri görülmektedir. Babanın ekonomik gücü ve evinin sorumluluğunu almasına dair tanımlar (Lamb ve Tamis-Lemonda, 2004: 3) erkek deneklerin ifadelerinde yer bulmuştur. Bu çalışmada ekonomik boyuta vurgu yapan tanımlamalar; "para ve rızık/emek" şeklindedir.

Üniversite öğrencileri ile ilgili değerlendirmelere genel olarak bakıldığında baba algıları incelendiğinde

sıklıkla tekrar edilen ifadelerin Pleck (2010) tarafından belirtilen baba tanımı ile de uyuşmaktadır. Bu kavramlar güven, koruyucu ve otorite olarak sıralanmaktadır. Ancak geleneksel baba-çocuk ilişkisinde yer almayan duygusal paylaşım (Yalçınöz, 2011: s.15), fiziksel yakınlığa (Tamis-Lemonda ve Cabrera, 1999: 28) dair tanım ve ifadelerde denekler tarafından kullanılmıştır. Bu ifadeler sıklıkla kadın denekler tarafından tekrarlanmıştır. Bu durum cinsiyet rolleri den kaynaklanabilir. İki erkek arasındaki maskülen rollerin baba-kız ve baba-oğul ilişkisini etkilediği söylenmiştir Erkeklerin baba kavramını tamınlarken mutluluk, güven, fedakârlık, her şey gibi tanımlamaları kadınlara göre daha az kullanmaları bu durumla ilgili olabilir (Williams, 2008). Bu cinsiyete özgü farklı sonuçlar Sefer (2006)'in bulguları ile de tutarlıdır. Ancak Sunar (2002: 221-222)'ın erkeklerin kültürel baskınlıktan ötürü, babanın aile içindeki baskıcı özelliğinin etkisiyle birlikte, babalarına ilişkin olumsuz algılarının kadınlardan daha kuvvetli olduğuna dair görüşü ile çalışmanın sonuçları farklılık göstermektedir. Kadın ve erkek denekler bu çalışmada olumsuz ifadeleri çok kullanmamışlardır.

Genç yetişkinlik dönemindeki katılımcılar babayı daha çok; *güven, koruyucu, otorite, fedakâr, yol gösterici, destek olan, güçlü, sevgi, soğukkanlı, değerli, korkulan, maddi ihtiyaçları karşılayan, merhametli, en iyi arkadaş, onurlu, güler yüzlü, sorumluluk* şeklinde ifadelerle tanımlamışlardır.

Genç yetişkin, kimliği biçimlenmiş meslek edinmiş, anne babadan bağımsızlık kazanmış, uzun vadeli eş seçimi gerçekleştirmiş bireydir. Levinson (1970; Akt. Çelen, 2007). Bu dönemde, ne çocukluğun bağımlılığı tamamen bırakılmıştır; ne de yetişkin sorumluluğu tümüyle kabul edilmiştir (Atak ve Çok, 2010). Evlilik, ana baba olma, eğitimi bitirme ve ayrı bir evde yaşama gibi yetişkinliğe geçiş özellikleri daha erken yıllardan yirmili yaşların sonuna doğru ilerlediği için, bu değişiklikler 18–29 yaşlar arasındaki bireylerin gelişimlerinin seyrini de etkilemiştir (Arnett, 2000; 2004).

Çoğu insan için genç yetişkinliğin en belirgin özelliklerinden biri de ana–baba olmaktır. Ana baba olmakla insan, kuşaklar zincirinin bir halkası durumuna gelir. Çekirdek aile esası çerçevesinde; ebeveyn olarak çocuklara yönelik sorumlulukların yerine getirilmesi ve çocuk ihmal ve istismarına, çocuğun doğum sırası ya da cinsiyeti doğrultusunda çocuk ayırmamaya; çocukları aşırı koruyarak reddetmeden öte kabul edici bir tutum gösterilmesine ilişkin durumlardır (Kılıç, 2013). Genç yetişkinler için çocuklarının büyümesi ve başarılı olmalarını görmek, çocuk sahibi olmaya ilişkin isteği arttıran bir süreçtir. Bundan başka, özellikle geleneksel toplumlarda yaşlandıklarında çocukların kendilerine bakacağı umudunu taşımak gibi kendi çıkarlarına hizmet eden bir durum da çocuk sahibi olmayı istemede bir neden gibi gözükmektedir (Bacanlı ve Terzi, 2013).

Her birey gibi, genç yetişkinlik dönemindeki bireyler de eğer ebeveyn iseler birtakım ebeveynlik rollerine sahiptirler. Fakat hiç şüphesiz ki ebeveyn olsun veya olmasın, her genç yetişkin bireyin evlat rolü vardır. Normal şartlar için söylenecek olursa, bu rolün getirmiş olduğu özelliklerden biri de, bir babaya sahip olmaktır. Bu yüzden her birey için baba kavramı bir şeyler ifade etmektedir ve bir anlam içermektedir. Bu kavramın bu bireylerde içerdiği bu anlam, ileride ebeveyn olduklarında ne tür özelliklere sahip olacakları üzerinde etkili olabilir. Ayrıca, babanın çocuk ve diğer aile bireylerince algılanış biçimi, aile ilişkileri üzerinde etkili olduğu için, bireyin çocukluk dönemindeki aile ortamının niteliğini etkiler; bu durum da evlendikten sonraki aile ortamına etki edebilir. Bu sebeplerden dolayı, ilk önce baba kavram hakkında genç yetişkinlerin algılarını öğrenmek önemlidir.

Baba kavramı kişilerin zihninde karmaşık bir örüntü oluşturabilmektedir. Bazen babalık güven ve huzuru temsil ederken bazen de korku ve huzursuzluğu da temsil edebilmektedir (Tabak, 2007; Altın, 2014). Bu çalışmada korkulan, anlaşılması zor kişi olan kavramları bu çalışmayı desteklese de bunun kullanım frekansının çok düşük olduğu görülmektedir.

Üç kuşak aile üzerinde yapılan bir araştırmada en genç kuşağın, ana-babalar ile çocukların kendi yollarına gitmeleri gerektiğini "en az" söyleyen ve ana-babaları ile ilişki kurma sorumluluğunu "en fazla" duyan kuşak olduğunu ortaya konmuştur (Onur, 2011). Bu araştırmada da bireylerin babalarıyla ilgili, onu değerli ve önemli bulmaya yönelik ifadeleri yönündeki bulguları, bu durumu desteklemektedir. Fakat Santrock (2014)'e göre, oldukça fazla sayıda erkek, özellikle olumlu rol model olan babalarıyla, oldukça az sayıda ilişkiye girmektedir. Bakım ve duyarlılık, erkek rolünden ziyade kadın rolüne yakıştırılmaktadır. Tüm bu erkek rol örüntüleri erkekleri diğer erkeklerle yetersiz olumlu duygusal bağlantılar kurmalarına neden olmaktadır (Santrock, 2014). Bu durum, bu araştırmanın bulgularıyla çelişmektedir.

Akça (2012) tarafından yapılan bir çalışmada, annelerinden ve babalarından tepkisel davranış gören ve özerkliği desteklenen bireylerin kendini toparlama gücü yüksek bulunmuş ve tepkisellik ve özerklik desteğinin psikolojik dayanıklılığı desteklediği ortaya konmuştur. Genç yetişkin erkeklerin genç kadınlara göre babalarından daha fazla psikolojik kontrol gördükleri belirlenmiştir (Akça, 2012). Bu araştırmada da erkeklerin baba hakkında

otorite yönünde kadınlara göre daha fazla tanımlama yapması ve kadınlardan farklı olarak babanın güven veren, koruyucu gibi kişiye psikolojik destek hissettiren ifadeleri belirtmesi, Akça'nın yaptığı araştırmayı destekler niteliktedir.

Kadının, anneliği ev dışındaki işiyle birlikte yürütmesinin sosyal olarak kabul edilebilir hale gelmesi, geçmişten temellenen babalık modeli yerine günün değerlerinden kaynaklanan bir babalık rolü oluşturmuştur. Yeni oluşan baba rolü, geleneksel baba rolüyle anne rolünün bir karışımıdır. Yeni babalar eskiye oranla ev işlerine ve çocuk bakımına daha çok zaman harcamaktadır. (Kuzucu, 2011). Erkeklerin, erkeksi özelliklerini olumlu yansıtabilmeleri için, erkekliğe yönelik düşüncelerini tekrar gözden geçirilmesi, erkek rolünün olumlu boyutlarının ayrımının yapılması ve yıkıcı erkek rol örüntülerinden kurtulma gerekliliğini öne sürmektedir (Santrock, 2014). Bu çalışmada genç yetişkinlik dönemi katılımcıları baba algısına yönelik tanımlamaları, günümüzde değişen babalık rolleri, annenin ev hanımlığı, ev işleri ötesinde evin dışında iş hayatına dahil olması geleneksel baba tanımının dışında tanımlamalara yol açtığı şeklinde yorumlanabilir.

Orta yaş dönemindeki katılımcılar ise babayı daha çok; *destek olan, aile reisi, koruyan, sevgi, otorite, maddi ihtiyaçları karşılayan, saygı, güven, güç, şefkatli, katı, özel, örnek, sahiplenmek, dürüst, kendini bilme* şeklinde ifadeler kullanarak tanımlamışlardır (Bkn. Tablo-2). *Katılımcıların ifadelerinden örnekler vermek gerekirse;* K-11*:"Sevgiyi dozunda veren, yuvayı şekillendiren…",* K-12*: "Baba dendiği zaman tüm ailenin bir araya gelmesi, bir bütünün parçaları gibi aileyi birlikte tutmak, bir ve beraber olmak ilk akla gelen…" ifadesiyle katılımcılardan biri babanın birleştirici etkisinin üzerinde durmuştur.*

Orta yaş dönemindeki bireylerle yapılan bu çalışmada "baba" kavramına atfedilen vasıflar kadın ve erkek katılımcılar ile değerlendirilmiştir. Orta yaş katılımcıların baba kavramına yükledikleri anlamlara bakıldığında en çok tekrar edilen vasfın % 15 oranıyla "destek olan" vasfı olduğu görülmüştür. Bu vasfı aile reisi (%13.3), koruyan (%11.3) vasıfları takip etmiştir. Araştırmada katılımcılar K–13*:"Koruyup kollayandır, gücün simgesidir."* Aynı şekilde kadın katılımcılardan biri de K–14: "*Sizi her türlü tehditten koruyan, gözeten, genellikle sevgisini belli etmeyendir.",* K–15*: "Çevrende yaşayabileceğin tüm tehlikelere karşı seni koruyacak, kollayacak bir varlık olduğunu bilirsin."* diyerek babanın koruyucu vasfına vurgu yapmıştır. Anne ve baba tutumlarının baskıcı ve otoriter tutumlara sahip olması, ataerkil toplumların bir özelliğidir. Bu özellik çocukluktan yetişme tarzı olarak yaşamın diğer dönemlerine de sirayet edebilmektedir. (Tuzcuoğlu, 2007). İster çocuk sahibi olsun ister olmasın orta yaş dönemleri de anne ve babadan alınan rol model ebeveynlik algısı baba algısını değerlendirirken etkili olabilmektedir (Pekşen Akça, 2012: 4). Bu ifadeden yola çıkarak babanın çocuğa karşı mevcut tutumlarının çocukların bu tür baba algısı üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Erkekler için babalık kavramı bir model, örnek alınan kişi olma kavramı yaş ile birlikte değişebilen bir bakış açısıdır. Özellikle ergenlik döneminde baba dış dünyayı, gücü, rekabeti, iktidarı, macerayı, "erkek olmayı" ve "erkek gibi davranmayı" temsil ederken bu kavram zamanla gelişimsel aşamaların ilerlemesiyle değişime uğramaktadır (Navaro, 2010) Gelişim dönemi açısından model alınan baba kavramı değişime uğramış bu yüzden erkek ve kadın katılımcılar tarafından belirtilen özellikler arasında *örnek alınan kişi* ifadesi sadece %1.2 oranında tekrar edilmiştir.

Tüm gelişim dönemlerini göz önüne alarak değerlendirdiğimizde ise Türk kültüründe baba evin asıl koruyucusu ve otoritesi konumundadır. Bunu edebiyat alanındaki öykü, destan, halk hikâyelerinde de görebiliriz. Destanlarda aile birliği bozulduğunda, dağılma riski ile karşı karşıya kalındığında baba devreye giren, aileyi derleyip toplayan kişi konumundadır. Destanlarda ayrıca baba eşini, köken ailesini, çocuklarını bir araya getiren aile büyüğü, saygı unsuru, sırtını yaslayacağın bir ağacı, otoriteyi, koruyup kollayan şekillerinde metaforlarla anlatılmıştır (Şahin, 2012). Tablo 2'de atfedilen baba *"aile reisi, destekleyici, koruyan, yol gösterici, otorite, güç, ailenin büyüğü"* özellikler Türk kültürünün ataerkil özellikleri ile benzeşmektedir.

Aile içi iletişim söz konusu olduğunda baba ve çocuklar arasında mesafe saygı, itaat tutumlarıyla açıklanma yoluna gidilmektedir. Babanın çocuklarla ilgilenmesi, sevgi göstermesi iktidar konumundaki pozisyona zarar vereceği düşünülebilir. Çocuk için anne ve babaya itaatsizlik, saygısızlık en büyük günahlardan birisi olma durumunda olup burada din ve kültürel değerler de buna katkı sağlamaktadır (Onur, 2005). Bu açıdan ele aldığımızda "*otorite, güç, ailenin büyüğü"* tanımlamaları bu durumla uyuşurken baba için atfedilen *"sevgi, şefkatli, özel, destek olan, paylaşma önemsenme, mutluluk, fedakârlık"* gibi kavramlar ise aslında bu durumla örtüşmemektedir.

Tablo 2' de babanın ekonomik ihtiyaçları karşılayan, maddi destek sunan, para kavramlarına yönelik nitelendirmeler yer almaktadır. Katılımcıların belirttiklerinin tersine babalık anlayışı (Karaköse & Karaköse,

2012), babalık rolünün salt ekonomik ihtiyaçları karşılamanın da ötesinde "çocuğun duygusal, fiziksel ve tümden gelişimsel bakımıyla ilgilenen, ilgi gösteren ve aktiflik" özelliklerine içine alacak geniş bir kapsamda değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Taşkın (2011: 44)'e göre günümüzde babalar ahlaki boyutu temsil eden, evin ekonomisinin bağlı olduğu, para kazanmanın sadece baba kavramına atfedilmesi gibi rollerinin yanı sıra yeni yetiştirici olarak baba rolü konuşulmaktadır. Ailenin birliğini devam ettirmede bazı zorluklarla karşılaşıldığında, babanın rolünün öne çıktığı söylenebilir. Bu durum ise değişime uğramıştır. Kadının iş hayatına dâhil olması, boşanma sonrası tek kişilik ebeveynin evde çocuklarla ilgilenmesi baba kavramını değiştirmiştir (Altın, 2014: 8). Tüm gelişim alanlarında babanın duygusal, psikolojik destek sunan, yetiştiren büyüten, destek olan, en iyi arkadaş gibi kavramların olması bu görüşleri destekler niteliktedir.

Bu çalışmada ilkokul döneminden orta yaş dönemine kadar gelişim psikologlarının referans aldıkları gelişim dönemleri temel alınarak "baba algısı" nitel yöntemlerle incelenmiştir. Çalışma sonuçları çocukluktan yetişkinliğe gelişim dönemleri fark etmeksizin ailenin önemli bir figürü olan babayı anlamak adına kıymetlidir. Araştırmacılara, anne babalara, toplumun diğer bilim dallarına elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler getirilebilir. Baba destek programları, çocuk ebeveyn ilişkisi programları hazırlanırken baba figürünün destekleyici, sevgi, destek sunan, mutluluk gibi duygusal anlamda önemli bir algının olduğu verileri göz önüne alınabilir. Baba kavramı ile birlikte babalık yaşantıları, çocukların gözünden babalığın nasıl algılandığı başka bir araştırmaya konu olabilir.

Kaynaklar

Akça, Zeynep Kübra. *Genç yetişkinlikte algılanan anne-baba tutumlarının, kendini toparlama gücü ve benlik saygısı arasındaki ilişki*. MS thesis. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Alibeyoğlu, Taner. "Baba destek programının (badep) babaların çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi." *Unpublished master's thesis). İstanbul University, Institute of Social Science, İstanbul*, 2009.

Altın, Mahizar. *Bireysel görüşme yöntemiyle babalık görev algısının incelenmesi*. MS thesis. İstanbul Arel Üniversitesi, 2014.

Arnett, Jeffrey Jensen. *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press, 2014.

Atak, Hasan, and Figen Çok. "İnsan yaşamında yeni bir dönem: Beliren yetişkinlik." *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2010.

Atmaca Koçak, Aylin. "Türkiye'de babaların şimdiki durumu. Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu." *Anne Çocuk Eğitim Vakfı* 2004: 1-65.

Aydın, A. *Baba Katılım Eğitiminin Babaların Katılım Düzeylerine ve Babalık Rollerini Algılayışlarına Etkisi*. Diss. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2003.

Bacanlı, Hasan, and Şerife Işık Terzi, eds. *Yetişkinlik ve yaşlılık: Gelişimi ve psikolojisi*. Açılımkitap, 2013.

Baltaş, Acar. Ana-Baba Okulu, (6.bsk). İstanbul: Remzi Kitabevi. 1997.

Baltaş, Zeynep. Ana-Baba Okulu, (6.bsk). İstanbul: Remzi Kitabevi. 1997

Bronstein, Phyllis Ed, and Carolyn Pape Ed Cowan. *Fatherhood today: Men's changing role in the family*. John Wiley & Sons, 1988.

Cabrera, Natasha, et al. "Fatherhood in the twenty-first century." *Child development* 71.1 2000: 127-136.

Chapman, Gary ve Campbell Ross. "Çocuklar için beş sevgi dili (Çeviri: P. Ozaner)." *İstanbul: Sistem Yayıncılık*. 2003.

Coltrane, Scott. "Father-child relationships and the status of women: A cross-cultural study." *American Journal of Sociology* 93.5. 1988: 1060-1095.

Cüceloğlu, Doğan. İnsan ve davranışı. (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. 1992

Çabuklu, Yaşar. Toplumsal Kurgular ve Cinsiyetçilik. İstanbul: Everest Yayınları. 2007

Çağdaş, Aysel. Anne-Baba-Çocuk İletişimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. 2002.

Çelen, H. Nermin. Ergenlik ve Genç Yetişkinlik: Bir Dönüşüm Süreci. İstanbul: Papatya Yayıncılık. 2007

Day, Raymond. D., ve Lamb, Michael. E. Conceptualizing and measuring father involvement: pathways, problems, and progress. R. D. Day., & M. E. Lamb, (Eds.), Conceptualizing and Measuring Father Involvement içinde (1-15), New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. 2004.

Dodson, Fitzhugh., Baba Gibi Yar Olmaz (Çeviri: S. Selvi). 2.Baskı, İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım. 1991

Doucet, Andrea. "" It's Almost Like I Have a Job, but I Don't Get Paid": Fathers at Home Reconfiguring Work, Care, and Masculinity." *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers* 2.3. 2004.

Duben, Alan. Kent, aile, tarih. (1.bsk), İstanbul: İletişim Yayıncılık - Araştırma-İnceleme Dizisi. 2002

Edward Runkel, Hal. Bağırmayan Anne Baba Olmak. (1.bsk), (Çev. Ed. Güldemler, E.). İstanbul: Aganta Kitap. 2017

Evans, C. *Türkiyeli babaların babalık rollerine yönelik tutum ve katılımları: Düşük sosyo-ekonomik ortamdan bir örneklem (Turkish fathers' attitudes to and involvement in their fathering role: a low socio-economic sample).* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi. 1997.

Evans, William P., and Michael J. Carter. "Urban School-Based Family Counseling: Role Definition, Practice Applications, and Training Implications." *Journal of Counseling & Development* 75.5 (1997): 366-374.

Fagan, Jay, and Aquiles Iglesias. "Father involvement program effects on fathers, father figures, and their Head Start children: A quasi-experimental study." *Early Childhood Research Quarterly* 14.2 (1999): 243-269.

Flouri, Eirini, and Ann Buchanan. "The role of father involvement and mother involvement in adolescents' psychological well-being." *British Journal of Social Work* 33.3 (2003): 399-406.

Freud, Sigmund. "Female sexuality." *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XXI (1927-1931): The Future of an Illusion, Civilization and its Discontents, and Other Works*. 1961. 221-244.

Gülay, Hülya. "Anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü." *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 6.2 (2011): 163-176.

Güler, Tülin. Ana Baba Eğitimi (1. Baskı). Ankara: Pagem. 2010

Güngörmüş, Oya. *Babanın Çocuğun Zekâsı, Akademik Başarısı ve Benlik Kavramı Üzerine Etkisinin Araştırılması.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. 1992.

Güngörmüş, Oya. Ana-Baba Okulu: Baba-Çocuk İlişkisi (5.bsk.). İstanbul: Remzi Kitapevi. 1995

Güngörmüş, Oya. Ana-Baba Okulu: Baba-Çocuk İlişkisi (6.bsk.). İstanbul: Remzi Kitapevi.1997

Güngörmüş Özkardeş, Oya. Ve Sibel, Arkonaç. "İki farklı eğitim düzeyinde baba olma algısı." (1998).

Güran, Ayşe. Ergenlik Çağındaki Çocuğunuzu Anlama Yolları. Ankara: Hyb Yayıncılık. 2000

Hussain, Sadiq, and Seema Munaf. "Perceived father acceptance-rejection in childhood and psychological adjustment in adulthood." *International Journal of Business and Social Science* 3.1 (2012).

Karacan, Eda, ve Sibel Kazak Berument. "Yetişkin gelişiminin anababalık rolleri açısından niteliksel olarak incelenmesi." (2012).

Karaköse, Şaban. ve Karaköse, Rukiye. Çocuk Eğitiminde Babanın Etkisi. 2. Baskı, İstanbul: Yediveren Yayınları.2012

Kearns, Jill N., and Frank D. Fincham. "A prototype analysis of forgiveness." *Personality and Social Psychology Bulletin* 30.7 (2004): 838-855.

Kerig, Patricia K., Philip A. Cowan, and Carolyn P. Cowan. "Marital quality and gender differences in parent-child interaction." *Developmental Psychology* 29.6 (1993): 931.

Khaleque, Abdul, and Ronald P. Rohner. "Transnational relations between perceived parental acceptance and personality dispositions of children and adults: A meta-analytic review." *Personality and Social Psychology Review* 16.2 (2012): 103-115.

Kılıç, Mustafa. Gerçek Yaşam Tadında:Gelişim Dönemleri 2. Ankara:Pegem Yayınevi. 2013

Kılıç, Mustafa. Gerçek Yaşam Tadında:Gelişim Dönemleri 3. Ankara:Pegem Yayınevi.2013

Kılıç, Mustafa. Gerçek Yaşam Tadında Gelişim Dönemleri- Yetişkinlik ve Yaşlılık. Ankara: Pegem Akademi Yayınları. 2014

Kiray, Mübeccel. "„The new role of mothers: changing intra-familial relationships in a small town in Turkey.“." *Mediterranean family structures* (1976): 261-71.

Kırman, Aslı., ve Doğan, Özcan. Anne-baba çocuk ilişkileri: bir meta-sentez çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(1), 28-49. 2017.

Koçak Atmaca Aylin. *Baba destek programı değerlendirme raporu*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayını. 2004

Kraemer, Sebastian. The origins of fatherhood: An ancient family process. Family Process, 30(4), 377-392. 1991.

Kulaksızoğlu, Adnan. Ergenlik Psikolojisi. (17. Bsk). Ankara: Remzi Kitabevi.2015.

Kuzucu, Yaşar. "The changing role of fathers and its impact on child development." *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 4.35 (2011): 79-89.

Lamb, Micheal E., and Catherine S. Tamis-Lemonda. "The role of the father." *The role of the father in child development* 4 (2004): 100-105. (https://books.google.com.tr/ adresinden 12.07.2020 tarihinde çevrimiçi olarak alınmıştır).

Langeveld, Martinus Jan. "What is the Meaning of Being and Having a Father?." *Phenomenology+ Pedagogy* (1987): 5-21.

Maurer, Trent W., and Joseph H. Pleck. "Fathers' caregiving and breadwinning: A gender congruence analysis." *Psychology of Men & Masculinity* 7.2 (2006): 101.

McBride, Brent A. "Interaction, Accessibility, and Responsibility: A View of Father Involvement and how to Encourage it." *Young children* 44.5 (1989): 13-19.

McBride, Brent A., Sarah J. Schoppe, and Thomas R. Rane. "Child characteristics, parenting stress, and parental involvement: Fathers versus mothers." *Journal of marriage and family* 64.4 (2002): 998-1011.

Merriam, Saharan. Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber. (S. Turan, Çev. Ed.). Ankara: Nobel Yayıncılık. 2013.

Morman, Mark T., and Kory Floyd. "Good Fathering: Father and Son Perceptions of What It Means to Be a Good Father." *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers* 4.2 (2006).

Navaro, Leyla. Gerçekten beni duyuyor musun? (13. Bsk), İstanbul: Remzi Kitapevi. 2010

Onur, Bekir. Türkiye’de Çocukluğun Tarihi. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları. 2005

Onur, Bekir. Gelişim psikolojisi: Yetişkinlik, yaşlılık, ölüm. Dokuzuncu baskı. Ankara: İmge kitapevi. 2011

Özbek, Öznur. *İnci Aral ve Elif Şafak’ın Romanlarında Baba Figürü,* Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın. 2014

Paley, Blair, Rand D. Conger, and Gordon T. Harold. "Parents' affect, adolescent cognitive representations, and adolescent social development." *Journal of Marriage and Family* 62.3 (2000): 761-776.

Parke, Ross. D. Fathers and families. In M. H. Bornstein (Ed.), Handbook of parenting: Being and becoming a parent (p. 27–73). Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 2002

Pedersen, Frank A., Judith L. Rubenstein, and Leon J. Yarrow. "Infant development in father-absent families." *The Journal of Genetic Psychology* 135.1 (1979): 51-61.

Pekşen Akça, Raziye. "Ana-babaların çocuk yetiştirmede aşırı koruyucu olmaları [Parents being overprotective in raising children]." *Akademik Bakış Dergisi* 29.3 (2012): 1-13.

Pleck, Elizabeth H., and Joseph H. Pleck. "Fatherhood ideals in the United States: Historical dimensions." *The role of the father in child development* 3 (1997): 33-48.

Pleck, Joseph H. "American fathering in historical perspective." *Families in the US: Kinship and domestic politics* (1998): 351-361.

Pleck, Joseph H. "Fatherhood and masculinity." *The role of the father in child development* 5 (2010): 27-57. (https://books.google.com.tr/ adresinden çevrimiçi olarak 20.07.2020 tarihinde alınmıştır).

Poyraz, Meral. "Babaların babalık rolünü algılamalarıyla kendi ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Egitim Bilimleri Enstitüsü* (2007).

Recepov, R. *Algılanan Ana – Baba Davranışları (Kültürler Arası Bir Karşılaştırma),* Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.2000.

Ringby, Ken. Effects of peer victimization in schools and perceived social support and adolescent well-being. Journal of Adolescence, 23, 57-68. 2000

Santrock, John. W. Ergenlik. (Çev. Ed. D. M. Siyez). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık. 2014.

Sefer, Nihan. *Paternal Representations in Late Adolescence*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.2006

Sunar, Diane. "Change and continuity in the Turkish middle class family." *Autonomy and dependence in family: Turkey and Sweden in critical perspective* 11 (2002): 217-238.

Şahin, Halil İbrahim. "Türk Destanlarindaki Aile Algisi Üzerine Bir Değerlendirme." *Journal of Black Sea Studies* 9.33 (2012).

Tabak, Necla. *İlköğretim I.Kademe Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne-Baba Tutumları,* Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.2007

Tamis-LeMonda, Catherine S. "Conceptualizing Fathers' Roles." *Human development* 47.4 (2004): 220-227.

Tamis-Le-Monda, Catherine Susan, and Natasha J. Cabrera. *Perspectives on father involvement: Research and policy*. Ann Arbor, MI: Society for Research in Child Development, 1999.

Taşkın, Necdet. "Çocukların gelişiminde katkıları unutulanlar: Babalar." *Eğitime Bakış Dergisi, Yıl* 7 (2011): 43-47.

TDK. *Türk Dil Kurumları Sözlüğü*.2020 (https://sozluk.gov.tr/ adresinden 20.07.2020 tarihinde çevrimiçi olarak alınmıştır.)

Tezcan, Mahmut. Çocuk Eğitiminde Ailenin Rolüne Sosyolojik Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1-4.1979

Tezel Şahin, Fatma. "Sosyal değişim sürecinde değişen baba rolü." *Uluslar Arası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* 1015 (2007): 765-773.

Torun, Fulya. "Çocuk Yuvalarında Kalan 9-10 Yaşlarındaki Korunmaya Muhtaç Çocukların Aile Bireylerini ve Aile İlişkilerini Algılama." *Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara* (1986).

Tuzcuoğlu, Necla. *Bir aile olmak:" anne baba olmanın altın kuralları"*. Morpa Kültür Yayınları, 2007.

Ünlü, Şenil. "Being fathered and being a father: Examination of the general pattern of Turkish fathers' and their own fathers' involvement level for children between the ages of 0-8." *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi* (2010).

Veneziano, Robert A., and Ronald P. Rohner. "Perceived paternal acceptance, paternal involvement, and youths' psychological adjustment in a rural, biracial southern community." *Journal of Marriage and the Family* (1998): 335-343.

Williams, Stephen. "What is fatherhood? Searching for the reflexive father." *Sociology* 42.3 (2008): 487-502.

Yalçınöz, Büşra. *From being a son to being a father: an intergenerational comparison of fatherhood in Turkey*. Diss. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2011.

Yavuzer, Haluk. Ana, Baba Ve Çocuk *(*6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.1993.

Yavuzer, Haluk. Çocuk psikolojisi (34. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.2012.

Yavuzer, Haluk. Gençleri Anlamak, Ana-Babaların En Çok Sorduğu Sorular ve Cevaplarıyla. (9.Bsk). İstanbul: Remzi Kitabevi. 2015.

Yılmazçetin, C. *The Relation between father involvement and behavioral problems of preadolescents / Babanın katılımı ve ergen öncesi çocukların davranışsal problemleri arasındaki ilişki.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul-Türkiye. 2003

Yıldız, Ö. *Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden 5-6 Yaşında Çocuğu Olan Babaların Babalık Rolü Algıları İle Empatik Eğilimlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi.* Selçuk Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 2019.

Yörükoğlu, Atalay. Çocuk Ruh Sağlığı. (25. Baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.2002.

Zeybekoğlu, Özge. "Günümüzde erkeklerin gözünden babalık ve aile." *Mediterranean Journal of Humanities* 3.2 (2013): 297-328.

Ulakbilge
Sosyal Bilimler Dergisi

A PROTOTYPE ANALYSİS OF FATHER (EVERY AGE)

Emine DURMUŞ, Ezgi SUMBAS, Rüstem Göktürk HAYLI, Ramazan ÇOK

Abstract

The concept of "father", which has an important role in the family and parents child relationship, has been the subject of many science fields in historical periods. The aim of the study is to reveal the perceptions of the concept of "father" in different developmental stages. In this research, what the concept of father means according to the age periods was determined by the prototype analysis method. The research was carried out in a qualitative pattern. 241 participants including primary school (40), middle school (40), high school (40), university (40), young adulthood (40), middle age (40) were included in the research. Participants were asked what meant of father to them in a form where expressing a concept was embodied with the example and asked what the meaning of the father meant. "Prototype Analysis Method" was used to analyze the obtained data. The definitions related to the father are classified according to gender and developmental stages in the form of frequencies, and their percentages are listed from the most repeated to the least repeated and shown in a table. During the primary school, paticipants define fathers as *love, meeting financial needs, compassion, anger, respect*; The participants in the middle school period defined the *head of the household, love, happiness, money, altruist.* Participants in the high school period defined the father as a *protector, the head of the household, love, support,* and the university period as a *protector, support, source of happiness, trust, sacrifice.* Participants in young adulthood define fathers; *trust, protector, authority, self-sacrificing, guiding*; middle age participants define fathers; such as *support,, head of the household,, protector, love, authority.* According to the results of the study, the father is mostly symbolized as an element of love in primary school, the other in the house in the middle school period, the person who keeps the house in high school, a protector in the university, the person who gives confidence in the young adulthood and the support person in the last middle age period. This result shows that perceptions and references to the father differ according to age and time.

Keywords: Father, developmental stages, family, prototype analysis